

№ 48 (689)
Снежань 2017 года

Краязнаўчая газета

Выдаецца з красавіка 2003 года

bfk.by

У нумары:

➔ **Асобы: польская і брытанская спявачка з палескіх Агарэвічаў –** стар. 2

➔ **Аграфурызм: каб ехалі на хлеб, сырадой і нашыя водары –** стар. 3

➔ **Канферэнцыя: імя і справы Скарыны на радзіме і ў свеце –** стар. 5

Фота Ігара СІДАРУКА, г. Кабрын

Шчасця,
здзяйсненняў,
здароўя
на наступныя
8760 гадзінаў!

Дзвесце сведчанняў, што «жыве паэт між намі тут!»

6 снежня ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася ўрачыстая цырымонія пад'ядзення вынікаў конкурсу творчых працаў «Жыве паэт між намі тут!».

Конкурс праходзіў сёлета з 4 кастрычніка па 4 лістапада. У ім удзельнічалі дзеці ад дзесяці да шаснаццаці гадоў з усіх рэгіёнаў Беларусі. На адрас музея прыйшло каля двухсот працаў, якія ў мастацка-вобразнай форме адлюстроўваюць значэнне творчасці Якуба Коласа для сучаснай моладзі: вершы, эсэ, замалёўкі, літаратурная крытыка, сачыненні, пераклады, у якіх удзельнікі конкурсу разважаюць пра значэнне творчасці Якуба Коласа ў беларускай літаратуры, дзеляцца ўражаннямі ад прачытаных твораў класіка, спрабуюць свае пісьменніцкія сілы.

Працы ацэньваліся па ўзроставых катэгорыях у трох асноўных намінацыях: «З кожнай мясцінкі зямлі можна пачаць дарогу. Коласу-празаіку», «Нясуцца зыкі песень здольных. Коласу-паэту», «Свет бязмежны – мой дом. Коласу-перакладчыку».

Дадаткова былі створаныя такія намінацыі: ад музея Якуба Коласа, ад Саюза пісьменнікаў Беларусі, ад абласнога аддзялення СПБ, ад Мінскага гарадскога аддзялення СПБ, ад абласнога клуба кампазітараў і паэтаў «Жывіца», «За духоўнае ў літаратуры», «І нараджаюцца казкі, яшчэ больш цікавыя, чым праўда...».

У журы конкурсу былі запрошаныя вядомыя беларускія паэты, прозаікі, грамадскія і культурныя дзеячы. На ўрачыстай цырымоніі ўзнагароджаныя члены журы павіншавалі пераможцаў, уручылі ім дыпломы і памятныя падарункі. Лаўрэаты конкурсу і госці музея змаглі пабачыць на «ажыўшай» экспазіцыі асноўныя моманты жыцця і творчасці Якуба Коласа.

Паводле інфармацыі арганізатараў

Збіраліся экскурсаводы і гіды

9 снежня ў канферэнц-зале музея Вялікай Айчыннай вайны адбыўся другі з'езд Беларускага грамадскага аб'яднання экскурсаводаў і гідаў-перакладчыкаў, якім кіруе Мікола Чырскі.

Перад аўдыторыяй (на мерапрыемстве прысутнічала 120 чалавек) выступіў археолаг, намеснік дырэктара Інстытута гісторыі НАН Бела-

русі Вадзім Лакіза. Слова таксама браў сп. Чырскі, які паразважаў аб праблемах экскурсійна-спазнаваўчага турызму, пра становішча экскурсаводаў і гідаў-перакладчыкаў краіны ва ўмовах рынку і праблемах узамедзянення дзяржаўных, грамадскіх і камерцыйных структураў па развіцці экскурсійнага бізнесу. І адказаў на шматлікія пытанні.

Таксама перад прысутнымі выступілі Тамара Федарцова, Ларыса Карагодава, Таццяна Хвагіна, Сяргей Тарасаў, Сяргей Буско, Віталь Карнялюк, Наталля Сергіенка, Валянціна Мятліцкая, Ларыса Бібік, Павел Каралёў.

Мне асабіста вельмі спадабаўся даклад Антаніны Хатэнкі, які меў назву «Традыцыйная народная культура як праява этнічнай ідэнтыфікацыі ў кантэксце экскурсійна-спазнаваўчага турызму». Спн. Хатэнка заўсёды цікава паслухаць, бо яна і сябра Саюза беларускіх пісьменнікаў, і этнакультуралаг.

Усе прысутныя на з'ездзе атрымалі бясплатна кнігу Леаніда Лыча «Краязнаўства – крыніца ведаў і нацыянальнага сталення», якую ў 2004 годзе выдаў Беларускі фонд культуры.

Аляксей
ШАЛАХОЎСКИ

Пано 13-гадовай Кацярыны Кіркіцкай «А снег ідзе» (г. Гродна)

На тым тыдні...

✓ **14 снежня** ў Арт-гасцёўні «Высокае мьста» адкрылася выстаўка «Справаздача пад Новы год» удзельнікаў і сяброў фотаклуба «Мінск». Гэта вядучы народны калектыў сталіцы, які носіць імя Яўгена Казюлі. У экспазіцыі прадстаўлена больш за 100 працаў.
Наведаць выстаўку можна да 14 студзеня 2018 года.

✓ **14 снежня** ў Мастацкай галерэі Міхаіла Савіцкага ў Мінску пачала працаваць выстаўка «Тры чарапахі» з прыватнай калекцыі мінскага архітэктара Любові Нардштэйн. У экспазіцыі прадстаўлена больш за 400 прадметаў. Калекцыя ўражае разнастайнасцю: чарапахі з каменю, метала, керамікі, парцяляны, косткі, шкла, дрэва, плюшу, пластыку, крышталаў Свароўскі. Можна ўбачыць цацкі, ювелірныя ўпрыгожванні, сувеніры, шкатулкі, падсвечнікі, лампадкі, вазоны для кветак – усё гэта ў выглядзе чарапахі. Геаграфія калекцыі ахоплівае ўвесь зямны шар – ад Японіі да ЗША.

✓ **15 снежня** ў Градской мастацкай галерэі твораў Леаніда Шчамялёва (Мінск) пачала працаваць выстаўка дзіцячага дэкаратыўна-ўжыткавага мастацтва «Пуд на Каляды». Яе ўдзельнікі – навучэнцы і педагогі аб'яднаньняў па інтарэсах шэрагу ўстановаў дадатковай адукацыі дзяцей і моладзі. У экспазіцыі прадстаўлена больш за 80 індывідуальных і калектыўных працаў – гэта тэкстыльныя лялькі, дэкаратыўныя елкі, навагоднія паштоўкі, вырабы ў тэхніцы макраме, выцінанкі ды інш. Разам са звыклымі тканінамі, паперай, кардонам юныя майстры выкарыстоўвалі дрэва, каменьчыкі і ракавінкі, салёнае цеста, мешкавіну, тасьму, пластмасу.

✓ **21 снежня** ў мінскай кавярні «Грай» адбылася прэзентацыя кнігі «Калядная каша» шведскага аўтара Сьвэна Нурдквіста. На беларускую мову кнігу пераклала Надзея Кандрусевіч.

Імпрэза ладзілася як вясёлае свята для дзетак і іх бацькоў. Усе разам частаваліся сапраўднай шведскай каляднай кашай, пілі какаву, забаўляліся, а артыст Зміцер Вайццошкewіч прачытаў урывак з кнігі і заспяваў свае песні для дзетак.

✓ **22 снежня** ў музеі «Лошыцкая сядзіба», філіяле Музея гісторыі горада Мінска, адбыўся канцэрт «Violon dans l'Europe. Шэдэўры еўрапейскай скрыпачнай музыкі». Яго здзілілі навучэнцы Мінскага дзяржаўнага музычнага каледжа імя М. Глінкі – удзельнікі скрыпачнага ансамбля «Каприс».

✓ **23 снежня** ў Нацыянальным цэнтры сучаснага мастацтва адкрыўся праект «Панна DOLL'я» – выстаўка-сімбіёз жывапісу і аўтарскай лялькі. Наведнікі могуць убачыць феерычныя жывапісныя сусветы Пятра Фралова, пазнаёміцца з персанальным праектам мастакоў Ганны Сілівоныч і Васіля Пешкуна. А найлепшыя майстры Беларусі і суседніх краінаў прадставілі сваіх лялек, створаных у розных тэхніках.

✓ **24 снежня** памятную дошку Рыгору Барадуліну адкрылі ў Мінску на вуліцы Мележа, дзе ён пражыў 34 гады. Пад час адкрыцця слова бралі ўдава паэта Валянціна Міхаілаўна, старшыня Беларускага саюза мастакоў Рыгор Сітніца, паэты Уладзімір Някляеў і Міхась Скобла. На адкрыццё прыйшло нямала мясцовых жыхароў. Грошы на стварэнне дошкі былі сабраныя праз краўдфандынгавую платформу talaka.by. Аўтар памятнай дошкі – скульптар Ігар Асімовіч.

✓ **24 снежня** Беларускі клуб «Крывічы» ў Іркуцку запрашаў на пераднавагоднюю сустрэчу «Жаніцтва Цярэшкі». Гэта абрадавыя вярчоркі, што сягаюць каранямі ў старажытнасць. «Жаніцтва Цярэшкі» ладзілася ў Беларусі на тэрыторыі колішняга рассялення племені крывічоў і была абавязковым атрыбутам калядных святаў. Пад час іх моладзь магла павесліцца, пажартаваць, выказаць увагу таму, хто падабаўся.

А яшчэ тыя, хто завітаў на вярчоркі, маглі набыць выданыя клубам «Крывічы» календар на 2018 год. У ім каратка распавядаецца пра асноўныя беларускія святы, што адзначаюць у клубе.

✓ **27 снежня** ў Дзяржаўным літаратурна-мемарыяльным музеі Якуба Коласа адбылася Калядная ялінка. Тыя, хто завітаў на свята, апынуліся сярод зімовай казкі і пазнаёміліся з незвычайнымі персанажамі, паўдзельнічалі ў разнастайных забаўках ды гульнях. Удзельнікі імпрэзы не толькі цікава правялі час, але і болей даведаліся пра гасцінны дом народнага паэта.

Польская і брытанская спявачка і мастачка з палескай вёскі

Уладальнікі маёнтка ў Агарэвічах Свяжынскія далі свету дзясца культуры і мастацтва – Ірэну Фусэ-Фарасевіч. Але на радзіме яе імя застаецца невядомым.

Жыццё агароўкі атрымалася доўгім – 92 гады. Яны ўмясцілі пры гэтым не толькі поспехі яе таленту, але і глыбока драматычныя старонкі.

Пані Ірэна нарадзілася 4 жніўня 1910 года. Тым часам наша мясцовасць уваходзіла ў склад Расійскай імперыі. Нічога не азмрочвала даліягляды нованароджанай.

Аднак праз чатыры гады пачалася Першая сусветная вайна. Разам з трагедыямі людскіх лёсаў яна несла і некаторыя надзеі. Так, дагэтуль прыгнечаныя народы паспрабавалі набыць суверэнэтэт. Беларусам і ўкраінцам гэтага не ўдалося. А васьмь ў шэрагу іншых нашых суседзяў – Літвы, Латвіі, Польшчы – атрымалася. Апошняя здабыла незалежнасць у выніку супрацьстаяння з Са-

вучылася ў цяжкія ваенныя гады Ірэна, нам невядома. Паўна ж, хатні настаўнік быў і даў базавую адукацыю. Яе хапіла для таго, каб у 1922 годзе паступіць у Жаночую прыватную гуманітарную гімназію ў Кракаве. Там яе паланіла музычнае мастацтва. Ірэна робіцца спявачкай школьнага хору.

У 1930 годзе Ірэна здае іспыты на атэстат сталасці. Тады ж становіцца студэнткай аддзялення сававодства Галоўнай школы сельскай гаспадаркі. Але пасля шчы – атрымалася. Апошняя здабыла незалежнасць у выніку супрацьстаяння з Са-

Па ўстанаўленні савецкай улады на Заходняй Беларусі сям'я Ірэны трапіла пад рэпрэсіі. Яе маці Марыя Апацкая (Свяжынскі, першы муж, бацька Ірэны, да таго часу памёр) у адну з начэй была забраная энкавэдэстамі. Доўгі час пра гэтую гісторыю не было дакладных звестак. Пакуль на Бацькаўшчыну не прыехалі нашчадкі рода. Ад іх даведаліся, што служанка Юзэфа, жанчына сталага веку, уравала дзяццель гаспадыні, у тым ліку 29-гадовую Ірэну.

Гісторыя, што праўда, паранейшаму пакідае нямала таямніцаў. Невядома, як у той віхурны час Ірэна апынулася ў Варшаве. Думаецца, так сталася па акупацыі Беларусі нямецкімі войскамі, калі перастала існаваць савецка-германская дэмаркацыйная лінія, што падзяліла землі нядаўняй польскай дзяржавы.

Па вайне пані Ірэна доўгі час жыла ў Бытамі – на поўдні Польшчы. Там агароўка займалася любімай справай – брала чыны ўдзел у арганізацыі оперы, у якой і стала спявачкай.

У 1958 годзе пані Ірэна паехала ў Шатландыю нібыта правадаць сваякоў. Але адтуль у сацыялістычную Польшчу вырасыла не вяртацца. Там другі раз пабралася шлюхам – з Уладзіславам Фусэ-Фарасевічам.

У 1969 годзе пані Ірэна, маючы за плячыма амаль шэсць дзясяткаў, на прафесійным узроўні зацікавілася выяўленчым мастацтвам і прайшла пяцігадовы курс навучання, які закончыла надзвычай добра. Яе першая выстаўка адбылася ў 1977 годзе. Праз восем гадоў карціны агароўкі мелі магчымасць пабачыць у Варшаве.

Памерла пані Ірэна 18 снежня 2002 года ва Уэльсе (Вялікабрытанія). З часу апошняй вайны па розных прычынах яна так і не здолела наведаць радзімнае гняздо. Але яно, як сведчаць яе малодзейшыя сваякі (сама яна не пакінула нашчадкаў), заўсёды згадвалася, па ім агароўка заўсёды смуткавала.

Талент Ірэны Фусэ-Фарасевіч раскрыўся ў дзях іпастасях – як спявачкі і як мастачкі. Яе творчасць атрымала прызнанне. Прычым у некалькіх краінах. Сярод іх пакуль няма Бацькаўшчыны ўрадзянкі палескай вёскі Агарэвічы.

Анатоль ТРАФІМЧЫК

«Сябры»

вецкай Расій – вайны 1919 – 1920 гадоў, што ўспыхнула пасля заканчэння Першай сусветнай.

Свяжынскія лічылі сябе палякамі. Паколькі агароўскія паны жылі ўсё ж на беларускіх землях, іх турбавала яшчэ пытанне, па які бок савецка-польскай мяжы застаецца іх паселішча. На іхнюю радасць Агарэвічы ўвайшлі ў склад Польскай Рэспублікі. Хоць мяжа з Савецкай, акрэсленая Рыжскім дагаворам 18 сакавіка 1921 года, прайшла і не так далёка – не больш чым за паўсотню кіламетраў.

Нягледзячы на ліхалецце, Свяжынскія мелі і светлыя дні. Прынамсі, як успамінала Ірэна, у Агарэвічах усе спасцігла першае сур'ёзнае захапленне – конная язда. Ці

Такая змена можа ўказаваць на пошук сябе. Дзяўчыне было цесна ў рамках навучальнай установы і вучобы. Наўрад ці ёй падабаўся абраны шлях.

Таму Ірэна прымае актыўны ўдзел у занятках па спевах. Яе выкладчыкам быў Адам Дзідур (1874 – 1946) – адзін з найзнакамітых басоў, слава якога асабліва прымяла на пераломе XIX і XX стагоддзяў.

У 1937 годзе Ірэна Свяжынская выходзіць замуж за Станіслава Кучынскага, кадэравага афіцэра Польскага войска. Праз два гады, калі пачнецца Другая сусветная вайна, ён будзе захоплены ў палон Чырвонай Арміяй і, па ўсёй верагоднасці, закончыць шлях у засценках НКВД пад Харкавам.

Даследчык Ашмяншчыны Чэслаў Янкоўскі

Адзел абслугоўвання і інфармацыі Ашмянскай раённай бібліятэкі запрасіў вучняў 9 «А» класа сярэдняй школы № 1 г. Ашмяны на краязнаўчую гадзіну «Даследчык Ашмяншчыны – Чэслаў Янкоўскі». Яна была прымеркаваная да 160-годдзя з дня нараджэння нашага славяна земляка – пісьменніка, гісторыка, краязнаўцы, перакладчыка, журналіста, ураджэнца вёскі Паляны. Ч. Янкоўскі – прыклад працавітасці, прагі да ведаў, любові да Бацькаўшчыны. Куды б ні закінуў яго лёс – у Вільню і Пецябург, у Варшаву і Кракаў – нідзе ён не забываўся пра родныя Паляны.

Бібліятэкары распавялі пра жыццё і навуковую дзейнасць Ч. Янкоўскага. Яго краязнаўчая чатырохтомная праца «Ашмянскі павет. Матэрыялы да гісторыі зямлі і людзей» (напісаная больш чым 120 гадоў таму на польскай мове), не страціла сваёй актуальнасці і сёння. На жаль, да сёння не захаваліся ўсе чатыры тамы яго працы.

Прысутным быў паказаны відэафільм «Ашмяншчына літаратурная», зроблены агляд кніжнай выстаўкі «Гісторыя. Лёс. Памяць».

Святлана ГАЛІНСКАЯ,
загадчык аддзела абслугоўвання і інфармацыі
Ашмянскай раённай бібліятэкі

Сёлета ўвосень грамадскае аб'яднанне «Адпачынак у вёсцы» адзначыла 15-годдзе, з нагоды юбілею ў сядзібе Агінскіх у Залессі адбыўся святочны бал. А ў снежны арганізацыя сумесна з ААТ «Белаграпрамбанк», Міністэрствам спорту і турызму Рэспублікі Беларусь, Мінскім міжнародным адукацыйным цэнтрам імя Еханеса Рау, Мясцовым інфармацыйна-асветніцкім фондам «Новая Еўразія» і факультэтам міжнародных стасункаў БДУ правяла IX міжнародную канферэнцыю «Агрэа-турызм у Беларусі: тэндэ і перспектывы».

Пачалася канферэнцыя з цікавага факта, які агучыў намеснік начальніка ўпраўлення малага і сярэдняга бізнесу «Белаграпрамбанка» Дзмітрый Прымак. 718 г. ад нараджэння Хрыстова, Японія. Непадалёк лекавых крыніцаў, што былі надзвычай папулярныя, прадпрыемствы чалавек адкрыў гасцінцы. І ўжо 1299 гадоў адна сямя'я трымае гэтую ўстанову. Такі востры прыклад з гісторыі аграрызму (а бадай што – гэта яго пачатак, які быў зафіксаваны).

У сваім выступленні аб тэндэнцыях і трэндах беларускіх аграрыяў кіраўнік «Адпачынку ў вёсцы» Валерыя Клічунова распавяла пра найбольш цікавыя і адметныя сядзібы. Сярод іх ферма «ДАК» непадалёк Дзяржынска, дзе гадуюць козаў, сядзіба «Верас» на Зэльвеншчыне зладзіла пленэр для дызайнераў «Выспа Пасіх», сядзіба «Стулы» ладзіць мастацкія пленэры, батлейкі, а таксама займаецца папулярнага творчай спадчыны самабытнага разьбіра па дрэве Міколы Тарасюка, фермерская гаспадары «Королёўска голубіка» знаёміць наведнікаў з карысцю буйкаў ды іх вырошчваннем.

– Апошнім часам нашыя гаспадары ўсё больш увагі надаюць даступнасці аграрыяў людзям з абмежаванымі магчымасцямі, – зазначыла выступаюца. – Тут варта назваць ініцыятывы сядзібаў

Будуць ехаць па туманы, сырадой, па водар зёлак

«За масточкам», «Верас», «Ганка», «Мір пчёл» ды іншыя. Цікавая тэндэнцыя, калі пачынаюць запісваць мясцовыя кулінарныя традыцыі, прыцягваюць да супрачы людзей сталага веку. У рамках міжнародных праектаў з'явіліся новыя маршруты па краіне. Назаву тут фітамаршрут «Водар Белавежы» і цэнтр міфалагічнага турызму ў Бярэзінскім запаведніку. Запачаткаваная фітатэрапія XXI стагоддзя, з'явіўся новы брэнд «Калі ласка» – людзі ў розных мясцінах збіраюць зёлкі для гарбатаў.

Сваім бачаннем развіцця беларускага аграрызму падзялялася прафесар, каардынатар акадэмічных праграмў George Mason University (штат Вірджынія) Сюзан Слокум:

– Які маршрут замежнага турыста? Аэрапорт – гатэль – вандроўка па Мінску – наведанне нешта непадалёк сталіцы... І што яшчэ? Стаіць задача ўтрымаць цікавасць замежнага турыста. Тут акурт і прыдадуца аграрыяў. Неабходна «гарадскіх» турыстаў кіраваць туды. Тым больш і прыязджаюць жа ў асноўным гараджане. Варта прадумаць, што паказаць ім, каб прасунуць вёску, які падаць туюж натуральную ежу. Тут варта аб'яднаць намаганні гарадскіх турагенцыяў з сельскімі аграрыяў, і

з вытворцамі сельгаспрадуктаў.

Пад час канферэнцыі адбылася панельная дыскусія «Праблемы і перспектывы развіцця аграрызму ў Беларусі», у якой бралі ўдзел прадстаўнікі аграрыяў і іх грамадскай арганізацыі, дзяржаўныя чыноўнікі, бізнесоўцы. Размова ішла не толькі пра дадзеныя, але і аб тым, што дае новы дэкрэт аб аграрызме, аб падтрымцы новых ініцыятываў як з боку дзяржавы, гэтак і з боку бізнес-структураў, а таксама аб тых спрэчках, што часамі ўзнікаюць з мясцовымі жыхарамі («Яны мусцяць вырашацца на месцы, на міжасабо-

Дзмітрый Карпіевіч адзначыў, што аграрыяў сталі каталізатарамі мясцовых супольнасцяў. Тут варта прыгадаць, што і самі гаспадары аб'ядноўваюцца ў кааператывы – не толькі абменьваюцца інфармацыяй і прыладамі (тыя ж вельсіпеды ды лодкі, або набыць што ўскладчыну для некалькіх сядзібаў), але і супольна збіваюць вырашчаную прадукцыю (як прыклад можна назваць «Валожынскія гасцінцы», куды ўваходзяць 18 гаспадарак, кіраўнік Васіль Грын, аграрыяў «Засцянак "Скрыплеў"»).

У рамках канферэнцыі таксама адбылася дыскусія ў фар-

ма яма ні ў кога» перамагла сядзіба «На Зарэчнай улице» (Брэсцкая вобласць), «Стыль і гармонія» – «Фальварак "У Рыся"» (Гродзенская вобласць), «Здаровы лад жыцця» – «Хорошее место» (Гомельская вобласць), «Захавальнік традыцыяў» – «Поўсвіж» (Віцебская вобласць). А ў намінацыі «Грамадскае меркаванне» (фактычна прыз глядацкіх сімпатыяў) адзначаны «Мазычы» з Брэстчыны. Як карысны дадатак – інфармацыя пра пераможцаў будзе змешчаная ў каталогу аграрыяў краіны.

Што ж, бачым не толькі колькаснае павелічэнне аграрыяў, але і якасць іх паслугў расце. Цешыць, што большая колькасць гаспадароў звяртае ўвагу на мясцовыя адметнасці, робіць іх сваімі «фішкамі», базуе на іх праграмы. Не варта забывацца тут – Беларусь вялікая як плошчаю, гэтак і этнаграфічнымі рэгіёнамі. А грунт гэтага скарбу – мова і людзі. Адно без другога не будзе працаваць. Не забывайцеся, калегі!

Ільдар ПУЧЫНСКІ

Прагнозы ад адмыслоўцаў галіны

Аляксандр Тарасёнак, Беларускі дзяржаўны эканамічны ўніверсітэт, кандыдат геаграфічных навук: «Мяркую, праз 10 гадоў будзем рэгістравацца, плаціць, улічваць толькі праз інтэрнэт. Чакаю, што 50 адсоткаў наведнікаў будзе беларусаў, 20 – расіянаў, па 10 – палякі і ўкраінцы. Прыбытковасць павысіцца прыкладна ў пяць разоў».

Жанна Тарасевіч, Бізнес-саюз прадпрыемстваў і наймальнікаў імя М. Куняўскага: «Хачу пабачыць праз 5–10 гадоў самарэгуляваныя сапраўдны бізнес, які любому суб'екту прыносіць прыбытак. І хачу звярнуць увагу аграрыяў: паглядзіце яшчэ ўказ пра грамадскае харчаванне і гандаль на сяле. Думаю, гэта яшчэ адзін варыянт вашага развіцця і атрымання прыбыткаў».

Анатоль Ганец, аграрыяў «Ганка»: «Калі ў нас ідзе такімі тэмпамі развіццё аграрызму 15 гадоў, то, мяркую, праз 5 з'явіцца вельмі шмат новых цікавых праектаў на кожнай аграрыяў. Думаю, гэта будзе цесная сувязь іх гаспадароў і мясцовых уладаў. Мне падаецца, што нашым болей прыездзе да нас еўрапейцаў, бо іх цікавіць нашая Беларусь: яны проста ў захапленні ад прыгажосці, зеляніны».

Віталь Грыцэвіч, Міністэрства спорту і турызму Рэспублікі Беларусь: «Калі 3–4 гады таму

расла колькасць сядзібаў па 200–300 на год, то за апошні год дадалося толькі 60. Думаю, лічба будзе расці, але яна не будзе настолькі вяліка. Я б даў прагноз, што праз гадоў пяць будзе 2 600 аграрыяў (цяпер іх прыкладна 2300 – «КГ»). Я бачу, што праз 5–10 гадоў вырасце якасць паслугў, а таксама іх колькасць».

Валерыя Клічунова, «Адпачынак у вёсцы»: «Мы жывем у рэальнай краіне, абставінах, вельмі залежым ад знешняга асяроддзя. Калі будзе змяняцца, скажам, палітычная воля, калі будзе мяняцца ўмовы гульні, калі захавецца тэндэнцыя падтрымкі аграрызму, то я вельмі аптымістычна гляджу. А яшчэ – калі захавецца партнёрства: калі банк застаецца сацыяльным партнёрам, калі міністэрства ды іншыя звязаныя з намі органы ўлады падтрымаюць нас, калі рэгіянальныя прадстаўнікі таксама з намі, то ў нас з'явіцца вельмі добры прадукт. Мы будзем цікавыя ў свеце, калі створым свой унікальны канкурэнтаздольны прадукт. Давайце захаваем беларускасць сядзібы, давайце зразумеем, што менавіта ў гэтым цікаваць замежнікаў прыязджаць сюды. Вядома ж, улічваць моду на здаровы лад жыцця, на натуральнае харчаванне, памятаць, што турысты едуць па ўнікальны досвед – гэта ўнікальны тавар. Калі ўсё спрацуе, то я вельмі аптымістычна гляджу на аграрызм».

Беларускі кнігадрук і беларуская мова пасля Скарыны

(Працяг. Пачатак у № 47)

Што ж, сёння шчыра выказаная Курбскім і Сялявам непрыхільнасць да Скарыны шмат чаго гаворыць. Перш, што кнігі Францішка Палачаніна ў народзе чыталі і шанаваліся.

Але тыя ж выказванні сведчаць: у зацятай бойцы, што запанавала на беларускіх землях пасля ўвядзення уніі, месца Скарыну не знайшлося. Хрысціянін, гуманіст-браталюбца не з абраду, а з пераканання, варажы ўсялякай нацыянальнай ці рэлігійнай выключнасці, ён не задаваў ніводзін з бакоў, дзе сілы і пафас вакаў як жа часта размяніліся з «добрам паспалітым», якое для Ф. Скарыны складала адзіны сэнс жыцця і творчасці, а барацьба за веру становілася найчасцей барацьбой за дагматычны канон. Тады як уся амаль не зразумелая народу царкоўнаславяншчына становілася галоўным моўным і літаратурным сродкам, падрываючы «самую аснову існавання беларускай пісьмовай мовы».

Такім чынам, бачым лінію збяднелага шляхціча Цяпінскага і лінію гетмана Хадкевіча. Лінія веры дзеля народа і навукі і лінія веры дзеля самае веры. Лінія дэмакратызацыі і лінія догмы.

Раздвоенне духоўных сілаў дорага каштавала нам. Адны, устрыжаныя націскам паланізацыі, спяшаюцца ўзмацніць пазіцыі роднага слова, не спыняючыся перад катэгарычнымі заканадаўчымі крокамі (запіс у Статуце Літоўскім пра абвясновае ўжыванне «рускага» пісьма ў афіцыйным жыцці). Другія, амаль адначасна, перасцерагаюць у інтарэсах «чысціні» праваслаўнай веры ад захаплення гэтым самым простым «языком рускім»: «Книги церковные все и уставы словенским языком друкуйте... Евангелия и Апостола в церкви на литургии простым языком не выворачивайте». Вось што сведчыць дакумент пазнейшага XVIII ст.: «Я вас скоренно, знішчу, што бі і языка не было вашага проклятого літоўскаго і вас саміх», — гэтак у вуснах праваслаўнага саноўніка В. Садкоўскага на епархіяльным саборы ў Слуцку выглядаў урок моўнай «культуры» перад мясцовымі папамі. Зразумела, пад «літоўскай» мовай мелася на ўвазе беларуская.

Зыходзячы з процілеглых палітычна-рэлігійных меркаванняў, «дарадчыкі» ад праваслаўя і каталіцызму сы-

ходзіліся ў адным: адгаворвалі беларусаў і ўкраінцаў развіваць уласную нацыянальную культуру, кваліфікуючы яе ў першым выпадку «богамярзотнай ерассю», у другім — праявай правінцыйнай адсталасці.

Дзіўная рэч. Краіна наша ў XVI ст. слыла гаспадарствам з развітым заканадаўствам (пад канец XVI ст. у Віленскай акадэміі выкладаецца сістэматычны курс права), дасканала для свайго часу пісьмаводства. Літоўская Русь выразна была даспела, каб сваю даволі распаўсюджаную пісьмовую граматыку «дэ-факта» падмацаваць «дэ-юре», кадыфікаваць тагачаснае «рускае» пісьмо ў адпаведнай граматыцы. Так, як у адносінах да царкоўнаславянскай мовы было зроблена ў «Граматыках» Лаўрэнція Зізіанія, Мялецкі Сматрыцкага (якія нам хатэлася ў іншым разам выдаць за першыя беларускія граматыкі). Ад часу выдання першага на землях Беларусі «Букваря» (Вільня, 1590, друкарня Мамонічаў) да 1653 г. выйшла ў свет 16 вучэбных выданняў гэтага тыпу. Але ўсе яны былі, калі не лічыць у некаторых з іх кароценькіх прадмоваў у старабеларускай мове, зместам царкоўнаславянскімі і прызначаліся для вывучэння гэтае мовы. Беларускага («рускаго») букваря, зdatнага навучыць не толькі царкоўнікаў, але дапамачы простама чалавеку апанаваць граматыку, навучыцца «добра чести і мовити» (Скарына), — такой кніжкі люд просты не атрымаў. Свайго букваря («Беларускі лемантар, або першая навука чытання» К. Каганца) беларусы дачкакаліся толькі ў 1906 г., хоць маглі разбагацець на гэтакі дар шмат раней.

Не пазбавілася б Беларусь у XVI—XVII стст. палітычнага суверэнітэту і нацыянальна-культурнай самастойнасці, пісаў у 1926 г. Язэп Воўк-Левановіч, то «не падлягае ніякаму сумненню, што афіцыйная кніжная беларуская мова дачакалася б сваіх рэформ, якія давяршылі б справу, пачатую Скарынам, — справу збліжэння кніжнай мовы з жывой беларускай моваю... Беларуская літаратурная мова, замест таго каб рэфармавацца на здаровых асновах мінімум 200 гадоў таму, стала на гэты шлях толькі ў нашы дні».

Мы лічым, што нельга развіццё кніжна-славянскай мовы на землях Беларусі разглядаць як самазэту ў адрыве ад агульнага гістарычна-культурнага працэсу ў краіне. А ён сведчыць: рэлігійна-ахоўніцкая роля царкоўна-

славянскай мовы ва ўмовах абстрагнення рэлігійнай барацьбы ў канцы XVI—XVII стст. стрымлівала паскораную Скарынам хату старабеларускага пісьменства. Таму лічым, што гістарычнае значэнне дзейнасці таго ці іншага друкара ў Беларусі ў разглядачы час не можа абмяжоўвацца вузка канфесійнымі рамкамі, інтарэсамі змагання «за праваславіе і рускую народнасць». Нельга не браць пад увагу не менш істотную праблему: наколькі гэтая барацьба спрыяла беларускай народнасці, узмацненню сацыяльнай і нацыянальнай свядомасці беларускага народа. Вядома, калі мець дачынен-

не з родам, калі пад словам «Беларус» разумець не толькі геаграфічны тэрмін. Бо ў гэтым сэнсе інтарэсы праваслаўя, як іх разумелі іерархі Кіеўскай ці Маскоўскай мітраполій, іншым разам ішлі наперакор народным інтарэсам.

Праваслаўная царква на землях Беларусі імкнулася наглуха зачыніць дзверы перад жывым народным словам і дбайна пільнаваць кожнае пчыліны, каб тое выпадкам не трапілася ў «кніжна-царкоўныя» палаты. Беларусы для праваслаўнага духавенства — усяго толькі «геаграфічная» разнавіднасць агульнарускай царквы. Невыпадкова, мабыць, што нават для такой інтэлектуальна яркай асобы як Георгій Каніскі (1717 — 1795), заснавальніка Магілёўскай духоўнай семінарыі, архіепіскапа беларускага(!), мова, культура беларуская засталася незаўважнымі.

Такім чынам, беларусізацыя, дэмакратызацыя царкоўнаславянскай мовы, некалі паскораныя Скарынам, выцясненія па ступонова славянізацыяй, потым канчаткова русіфікацыяй беларускага слова. А сінтэз будзе такі, што ў Беларусі праціўнікам беларускай мовы і праціўнікам бадай ці не самым заўзятым становіцца... сам беларус.

Праз пару стагоддзяў, калі ў адроджанай Беларусі пачне вяртацца на школьныя лавы, у грамадска-публічныя месцы мова Скарыны і Цяпінскага, з вуснаў іхняга земляка, палачаніна — «беларуса» праз два «с» («белорус») прагучыць «громкі протест», патрабаванне «ізыць из употреблення і беларускае слова. Гэта што да «ўсходне-праваслаўнага» боку. А на «заходне-каталіцкім»? Не лепш і тут. Беларуская шляхта, дамогшыся з рук польскага караля сацыяльна-палітычных прывілеяў, павярнулася да каталіцызму. Паралельна з рэлігійна-палітычным «наследаваннем» польскай шляхты адбываецца аднабоковае перайманне польскай мовы і культуры. Не былі выключэннем у гэтым працэсе і дзеці тых бацькоў, якія выказалі асаблівае стараннасць перад айчынай, тагачаснай «рускай», культурай. Сыны Канстанціна Астрожскага становіцца раўнінымі пашыральнікамі каталіцызму на Украіне. Кузьма і Лукаш Мамонічы ўвечнілі сваё прозвішча ў гісторыі беларускай кнігі як выдаўцы Статута Літоўскага 1588 г. і іншых беларускіх друкаў. Але ўжо Лявон Мамоніч, сын Кузьмы, спадка-

емца друкарні па бацьку і дзядзьку, галоўныя намаганні кладзе на выданне польскамоўнай літаратуры. На польскай мове ў 1614 г. выдае Мамоніч-малодшы і згаданы Статут.

Кажуць, што пераарыентацыя выдавецкай дзейнасці друкарні Мамонічаў была праявай «агульнага гістарычна-культурнага працэсу», вынікам «спадку запатрабавання на рускую (старабеларускую. — А.К.) кнігу». Такое сцверджанне заслугоўвае некалькіх заўвагаў. Па-першае, «спад» цікавасці да нацыянальнай культуры калі і меў месца, то пераважна на вышэйшым, арыстакратычным паверсе беларускага грамадства ў выніку ўзмацнення паланізацыі. Хоць, вядома, пры выраджэнні вярхоў церпіць і народ. Па-другое, нельга не ўлічваць знешніх націскаў, штучных «паскаральнікаў» згаданага «спадку» з боку каралеўскай улады і яе рымска-каталіцкай партыі. Не лічым, для прыкладу, што заснаванне ў Полацку езуіцкага калегіума (1581) адпавядала запатрабаванням абсалютнай большасці карэннага жыхарства горада, чые неаднаразовыя паўстанні сведчылі аб запатрабаваннях іншага роду.

Спраўды, знутры раздвоеная, ахопленая сацыяльнымі і рэлігійнымі антаганізмамі Беларусь XVII—XVIII стст. мела дачыненне з самымі рознымі запатрабаваннямі, якім так ці іначэй спрабавала дагадзіць кніжная культура ў польскай, лацінскай, радзей — у рускай, яўрэйскай і іншых моўных формах. І вельмі рэдка — у беларускай; выдзена ў 1722 г. ва ўніяцкай друкарні ў Супраслі ў Супраслі краткое...» стала першым і на ўсё стагоддзе адзіным беларускім выданнем, у той час як друкарскія варштаты на Беларусі пачынаюць працаваць штораз з большай прадукцыйнасцю, выдаючы сотні польскіх, рускіх, лацінскіх, французскіх і на іншых мовах кніг. Акрамя беларускай.

Выявілася — будзем шчырыя — перш-наперш наша беларуская беднасць, дакладней, бядота, наша бездапаможнасць. Як жа яшчэ назваць тое незайздроснае становішча, пры якім на радзіме Скарыны някеска зажылося ўсім мовам, апрача беларускай?

І што цікава. Пасля 1614 г. «Літоўскі Статут» друкаваць толькі папольску (цягам XVII—XVIII стст. выйшла пяць выданняў). Але паралельна з'яўляюцца рукапісныя копіі зводу старабеларускага права ў яго першапачатковай «рускай» форме. Адзін з такіх рукапісаў, літаральная копія з выдання 1588 г., захоўваецца ў Маскве ў фондах Дзяржаўнай бібліятэкі імя Ляніна (цяпер Расійская дзяржаўная бібліятэка. — «КГ»). Кніга (напэўна ж, была яна не адзінай!) з'явілася, паводле апісання, у 1744 — 1747 гг., калі мова беларуская была канчаткова выцесненая з друку. У ваводскіх канцлярыях, на шляхецкіх соймах і соймах, арыстакратычных балах ужо ўладарыла вытанчанае «польшчызна». Адавацца ў мове «простай», «па-руску» становілася аднакай бескультур'я, кепскага выхавання. З яе, мовы гэтай, можна было публічна толькі пацяшвацца.

Аляксей КАЎКА,
г. Масква

(Заканчэнне ў наступным нумары)

Канферэнцыя

Імя Францыска Скарыны на радзіме і ў свеце

330 лістапада па 1 снежня ў Мінску прайшла Міжнародная навуковая канферэнцыя «Францыск Скарына і яго час. 500-годдзе беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання». Яе ладзілі Цэнтр даследаванняў беларускай культуры, мовы і літаратуры Нацыянальнай акадэміі навук Беларусі і Міждзяржаўны фонд гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў-удзельніцаў Садружжасці Незалежных Дзяржаў.

Нагадаем тут, што ў 1517 г. Ф. Скарына арганізаваў у Празе друкарню і выдаў там першую ва ўсходнеславянскім свеце друкаваную кнігу. Цягам 1517 – 1519 гг. ён пераклаў і апублікаваў 23 кнігі Бібліі. Пазней у Вільні асветнік выпусціў «Малую падарожную кніжку» (1522) і «Псалтыр» (1525).

Свае прывітанні даслалі Старшыня Прэзідыума НАН Беларусі акадэмік Уладзімір Гусакоў, акадэмік-сакратар Аддзялення гуманітарных навук і мастацтваў НАН Беларусі, член-карэспандэнт Аляксандр Каваленя, міністр культуры Рэспублікі Беларусь Юрый Бондар, выканаўчы дырэктар Міждзяржаўнага фонду гуманітарнага супрацоўніцтва дзяржаў-удзельніцаў СНД Анатоль Іксанаў. У адкрыцці канферэнцыі і пленарных паседжанні бралі ўдзел дырэктар Цэнтра даследаванняў беларускай культуры,

мовы і літаратуры НАН Беларусі акадэмік Аляксандр Лякотка, дырэктар Інстытута літаратуразнаўства, доктар філалагічных навук, прафесар Іван Саверчанка, прафесар кафедры тэорыі літаратуры філалагічнага факультэта Белдзяржуніверсітэта, доктар філалагічных навук Вячаслаў Рагойша і іншыя.

Сярод праблемаў, што разглядаліся на канферэнцыі, размова ішла пра пачатак і развіццё беларускага і ўсходнеславянскага кнігадрукавання, аб перакладах Бібліі на нацыянальныя мовы, аб ролі нацыянальнай мовы ў развіцці культуры ва ўмовах глабалізацыі, духоўнай і матэрыяльнай культуры Беларусі XVI ст., пра беларускае і ўсходнеславянскае мастацкае слова ў X – XVIII стст.

Пад час канферэнцыі даклады прадставілі амаль 80 удзельнікаў з Беларусі і краі-

наў СНД. Так, доктар філалагічных навук, прафесар Гомельскага дзяржуніверсітэта

імя Ф. Скарыны Іван Штэйнер выступіў з дакладам «Францыск Скарына і бела-

руская літаратура: праблемы і перспектывы», доктар філалагічных навук, прафесар Брэсцкага дзяржуніверсітэта імя А. Пушкіна Зоя Мельнікава – «Прадвеснік беларускага Адраджэння. Лёс і асветніцкі подзвіг Францыска Скарыны ў інтэрпрэтацыях беларускага літаратуразнаўства (У. Калеснік, А. Лойка)». Дырэктар Інстытута літаратуры і мастацтва імя М. Аўэзава Рэспублікі Казахстан Уаліхан Каліжанав, доктар філалагічных навук, прафесар, член-карэспандэнт Міжнароднай акадэміі педагогічнай адукацыі Алег Фядотаў (г. Масква) і Агаўсейн Шукюраў, вучоны сакратар Нацыянальнай акадэміі навук Азербайджана, прапанавалі даклад «Перадумовы вершаванай мовы ў прадмове Францыска Скарыны да Псалтыра 1517 г.».

Паводле інфармацыі арганізатараў канферэнцыі

Фота Сяргея ДУБОВІКА (газета «Навука»)

Калекцыянерам, і не толькі

Году навукі прысвячаецца

Нядаўна беларуская пошта выпусціла марку № 1226, прысвечаную сёлетняму Году навукі. Нагадаем, што сёлетні год быў прысвечаны навуцы дзеля павышэння статусу навукоўца і ролі навукі ў выкананні задачай сацыяльна-эканамічнага развіцця дзяржавы, а таксама дзеля стварэння дабрадзейных умоваў для захавання навуковага патэнцыялу краіны. Праект падрыхтаваны ў супрацоўніцтве з Дзяржаўным камітэтам па навуцы і тэхналогіях Рэспублікі Беларусь.

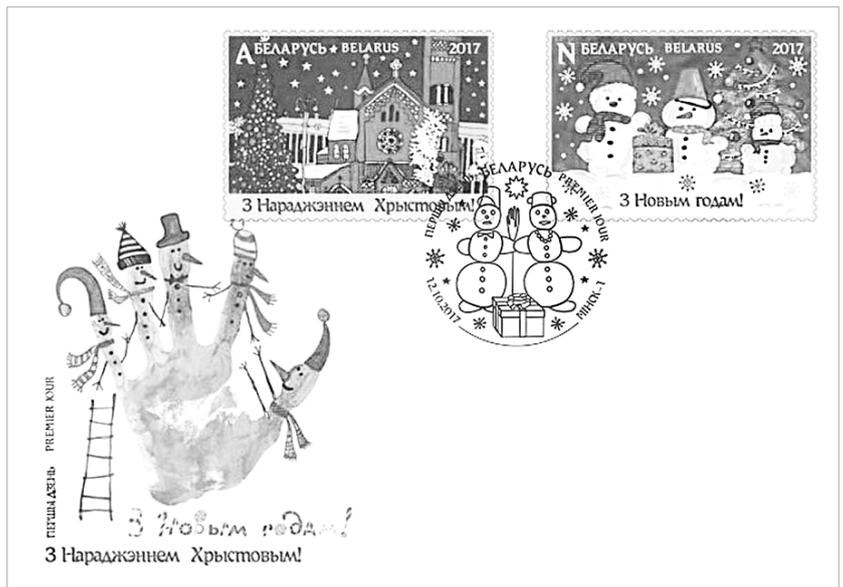
Дызайн мініяцюры зрабіла Алена Мядзведзь. Памер маркі 40x28 мм, друкавалася ў аркушах па 9 штук, наклад маркі 54 тыс. асобнікаў.

У дзень выхаду паштовай маркі ў абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска (магазін «Філатэлія») праводзілася спецгашэнне на канверце «Першы дзень» (дызайн канверта Вольгі Сянкевіч, спецштэмпеля – А. Мядзведзь). У аснове малюнка канверта – лагатып Года навукі ў Беларусі.

Галоўным зімовым святам

Беларуская пошта чарговя выпускі прымеркавала да зімовых святаў. На марцы № 1216, прысвечанай Хрыстовым Народзінам, адлюстраваны Мінскі касцёл Святога Сымона і Святой Алены. № 1217 мае выявы навагодніх снегавікоў. Выпуск падрыхтаваны паводле эскізаў дзіцячых малюнкаў Максіма Лагуна і Анастасіі Шульжык, дызайн мініяцюраў распрацавала Таццяна Кузняцова. Памер марак 52x37 мм, друкаваліся ў аркушах па 6 штук, а таксама ў малых аркушах. Наклад марак па 60 тыс. асобнікаў.

У дзень выпуску паштовых марак ў абарачэнне ў аддзяленні паштовай сувязі № 1 г. Мінска праводзілася спецы-

яльнае гашэнне на канверце «Першы дзень». Ілюстрацыя на канверце Нікі Бельскай, дызайн яго і спецштэмпеля распрацавала Т. Кузняцова.

Дзякуем за дапамогу ў падрыхтоўцы матэрыялаў рубрыкі супрацоўнікам выдавецкага цэнтра «Марка» РУП паштовай сувязі «Белпошта»

Георгіеўскія кавалеры Заходняй Беларусі:

біяграфічны астапіс

(Працяг.
Пачатак у № 45-46)

Пышкала Васілій Максімавіч

У першакрыніцы і документах часоў Вялікай Айчыннай вайны прозвішча прыведзена на рускай мове так: Пышкало. Мяркуем, што яно гучала першапачаткова так: Пышкайла.

Нарадзіўся ў 1894 г. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Гродзенскі пав., Скідальская вол., в. Хвайняны (Гродзенская вол., Гродзенскі р-н, Скідальскі с/с, в. Хвайняны).

Удзельнік Першай сусветнай вайны. У 1916 г. – паручнік 112-га пяхотнага Уральскага палка.

Узнагароды: Георгіеўская зброя; Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; ордэн Чырвонага Сцяга.

Пасля кастрычніцкай рэвалюцыі ў 1918 г. добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію, камандаваў палком, бригадай. Адзначаны вышэйшай узнагародай Савецкай Расіі – ордэнам Чырвонага Сцяга. Звольніўся ў запас у 1924 г.

З пачаткам Вялікай Айчыннай вайны зноў добраахвотна ўступіў у Чырвоную Армію. Знаходзіўся на камандных пасадах. Удзельнік баявых дзеянняў са жніўня 1941 г. Паранены 25 жніўня таго ж года. У 1943 г. – палкоўнік, намеснік камандзіра 73-га стралковага корпуса (якім камандаваў будучы Герой Савецкага Саюза і Маршал Савецкага Саюза П. Баціцкі) па тыле. Прымаў удзел у бітве за Дняпро восенню 1943 г., вызваленні абласнога цэнтру Украінскай ССР г. Чаркасы, у Корсунь-Шаўчэнкаўскай і Уманска-Баташанскай наступальных аперацыях у 1943 – 1944 гг.

За працягленую мужнасць, умненне, за выдатнае выкананне баявой задачы па фарсаванні корпуса Дняпра і забяспечэнне войскаў у выключна цяжкіх умовах быў узнагароджаны ордэнам Айчыннай вайны 1-й ступені. Ва ўзнагародным лісце чытаем наступнае: «Полковник Пышкало, помимо выполнения своих прямых обязанностей как заместитель командира корпуса по тылу, в период форсирования корпуса р. Днепр был назначен начальником переправ. Недостаточное количество и примитивность переправочных средств, сильное огневое воздействие противника по району переправ не помешало полковнику Пышкало полностью переправить через Днепр войска, а затем и обеспечить их всем необходимым. Благодаря правильному пониманию своей задачи, проявлению самоотверженности своевременно была переправлена артиллерия, и этим было обеспечено уничтожение в районе д. Сви́довок танкового полка дивизии «Викинг».

Выполняя боевую задачу, полковник Пышкало проявил храбрость, упорство и организаторские способности в тяжёлых условиях боя...».

Атрымаў смяротныя раны пры налёце варожай авіяцыі на пераправе цэраз р. Прут у Малдове і памёр раніцай 31 траўня 1944 г.

Жонка Аляксандра Фёдаруна жыла ў Маскве. Дачка – Марына.

Стрыечны брат – Павел Антонавіч Пышкала. Удзельнік грамадзянскай вайны: начальнік сувязі 187-й стралковай бригады. Узнагароджаны ордэнам Чырвонага Сцяга.

Разумовіч Міхаіл Сафронавіч

Нарадзіўся ў 1889 г. Месца нараджэння: Мінская губ., Наваградскі пав.

Прызваны на вайсковую службу ў 1911 г. і залічаны ў 101-ы пяхотны Пермскі полк. Звольніўся ў запас 16 сакавіка 1914 г. З пачаткам Першай сусветнай вайны мабілізаваны 18 лістапада таго ж года – чын падпрапаршчыка. Вызначыўся ў баі каля с. Камарова 25 кастрычніка таго ж года, калі быў паранены ў нагу. За храбрасць у хуткім часе быў нададзены чын прапаршчыка.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

Георгіеўскім крыжам 4-й ступені ўзнагароджаны за адзнаку ў баях у лютым 1915 г.

Георгіеўскім крыжам 2-й ступені ўзнагароджаны за адзнаку ў баях у маі 1915 г.

Георгіеўскім крыжам 1-й ступені ўзнагароджаны за адзнаку ў баях у чэрвені 1915 г.

Далейшы лёс не высветлены.

Цынеўскі Палікарп Палікарпавіч

Нарадзіўся ў 1885 г. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Гродзенскі пав., Індурская вол., в. Баброўнікі (Гродзенская вол., Гродзенскі р-н, Індурскі с/с, в. Баброўнікі).

Удзельнік Першай сусветнай вайны. У 1915 г. – падпрапаршчык 1-й батарэі 1-й лейб-гвардыі артылерыйскай бригады.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў; Георгіеўскія медалі 3-й і 4-й ступеняў.

Георгіеўскім крыжам 4-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 12 октября 1914 г. на позиции у деревень Смогоржев и Леокандия-Мале под сильным огнём артиллерии противника хладнокровно и самоотверженно командовал передками (деталь артылерыйскага ўзбраення. – «КГ») і своечасовым пераводом іх у удачна выбраное ім место прадотвратілі серыёзныя страты».

Георгіеўскім крыжам 3-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 20 октября 1914 г. при деревне Майлоцентов, командуя батареей резервом и передками и попавши под сильнейший артиллерийский огонь, несмотря на потери в лошадях, своим личным примером необыкновенного хладнокровия и распорядительности предотвратил всякую возможность замешательства и в полном порядке перевёл передки и батарейный резерв в закрытое место».

Георгіеўскім медалём 4-й ступені ўзнагароджаны за ад-

знакі ў баях з 19 жніўня па 3 верасня 1914 г.

Георгіеўскім медалём 3-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В боях 15-16 июля 1916 г. у деревни Богушевки, под действительным ураганным огнём тяжёлой артиллерии противника, проявил выдающееся мужество и самоотверженное, поддерживая непрерывный огонь и своим примером выдающегося мужества ободряя товарищей, результатом чего была правильная и спокойная работа батареи, чем и был достигнут боевой успех».

У 1930-я гг. бухгалтар будаўнічага ўчастка № 211 пры 111-й авіяцыйнай бригадзе Ленінградскай ваеннай акругі. Жыў у в. Гарэлава Урыцкага р-на Ленінградскай вобласці (цяпер муніцыпальная акруга Гарэлава ў складзе Краснасельскага р-на Санкт-Пецярбурга). Арыштаваны 28 жніўня 1937 г., абвінавачаны ў шпіянажы і прысуджаны да расстрэлу. Расстраляны 22 верасня таго ж года.

Чачот Канстанцін Антонавіч

Нарадзіўся ў 1885 г. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Слоніміскі пав., Старавеская вол., м. Гальчыка (Гродзенская вол., Зэльвенскі р-н, аг. Гальчыка).

Прызваны на вайсковую службу ў 1906 г. і залічаны ў 26-і артылерыйскую бригаду. З 1909 г. – на звышэрмовай службе. Удзельнік Першай сусветнай вайны. У 1914 г. – фельдфебель, пазней – падпрапаршчык 4-й батарэі той жа часці. Цяжка кантужаны.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 1-й – 4-й ступеняў.

Георгіеўскім крыжам 4-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 28 августа 1914 г. у д. Бедашень и Веселовень в Восточной Пруссии, под губительным и действительным огнём противника, увёз с позиции при отступлении тяжёлое орудие, у передка которого сломалось дышло».

Георгіеўскім крыжам 3-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 1 ноября 1914 г. у п. Красновицы, будучи контужен до потери сознания, приведённый в чувство, остался в строю и продолжал выполнять свои обязанности».

Георгіеўскім крыжам 2-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 14 ноября 1914 г. у п. Гловно, когда у одного из орудий, во время снятия с позиции, было разбито два колеса неприятельским снарядом, увёз орудие на виду неприятеля, под сильным огнём, в тыл».

Георгіеўскім крыжам 1-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «4 сентября 1915 г. у д. Око, вызвавшись по собственному желанию идти передовым наблюдателем в пехотные окопы, и находясь всё время под губительным артиллерийским огнём противника, подвергая свою жизнь несомненной опасности, обнаружил немецкую батарею, дал возможность привести её к молчанию, и всё время давал точные указания относительно стрельбы по наступающей пехоте».

Георгіеўскім медалём 4-й ступені ўзнагароджаны за наступны подзвіг: «В бою 3 сентября 1915 г. у д. Око, ввиду отсутствия офицера на батарее, исполнял обязанности старшего офицера, ободрял прислугу примером личной храбрости и мужества во время сильного обстрела тяжёлыми и лёгкими снарядами позиции батареи».

Далейшы лёс не высветлены.

На жаль, вельмі мала звестак пра наступных кавалераў чатырох Георгіеўскіх крыжоў. Гэта ўраджэнец колішняй Віленскай губ. **Аляксандр Малмыга** 1888 г. нар. Удзельнік Першай сусветнай вайны: падпрапаршчык 109-га пяхотнага Волжскага палка. Беларускае прозвішча Малмыга вельмі рэдкае і раней было адзначанае толькі на тэрыторыі былой Васілішкаўскай гм. Лідскага пав. Віленскай губ. (цяпер тэрыторыя Шчучынскага р-на). У кнізе «Памяць» Ашмянскага раёна згадваецца мясцовае ўраджэнец (в. Янканы) **К. Маркоўскі**. Там жа змешчаны не-

Казімір Маркоўскі

благі партрэт, на якім бачныя чатыры Георгіеўскія банты на ваеннай гімнасцёрцы героя Першай сусветнай вайны. Магчыма, гэта Георгіеўскі кавалер Казімір Маркоўскі, які быў ўзнагароджаны крыжамі 3-й і 4-й ступеняў.

Кавалеры трох Георгіеўскіх крыжоў

Рапецкі Канстанцін Сцяпанавіч

Нарадзіўся ў 1888 г. Месца нараджэння: Гродзенская губ., Гродзенскі пав., Азёрская вол., в. Губінка (Гродзенская вол., Гродзенскі р-н, Азёрскі с/с, в. Губінка).

Прызваны на вайсковую службу ў 1909 г. Прайшоў вучэбную каманду пры 24-й артылерыйскай бригадзе. Атры-

маў спецыяльнасць наводчыка гарматы. У хуткім часе нададзены чын віцэ-, затым обер-феерверкера (малодшага і старшага унтэр-афіцэраў у артылерыі). Артылерыйская спецыяльнасць спадабалася, справу сваю Канстанцін Сцяпанавіч ведаў добра. Таму ў 1914 г. яго накіравалі на вучобу ў школу падпрапаршчыкаў. Пасля сканчэння школы атрымаў пасаду камандзіра ўзвода. Удзельнік Першай сусветнай вайны.

Узнагароды: Георгіеўскія крыжы 2-й, 3-й і 4-й ступеняў.

У лістападзе 1917 г. абраны салдацкім камітэтам камандзірам батарэі. Пасля дэмабілізацыі з Імператарскай арміі трапіў на Паволжа, вясной 1918 г. уступіў у Чырвоную Армію. Удзельнічаў у жорсткіх баях супраць мяцежных белачэхаў і ўральскага казачства. Служыў на камандных пасадах у артылерыі 25-й Чапаеўскай дывізіі. Як камандзір Канстанцін Сцяпанавіч адыграў значную ролю ў перамозе над белачэхаў у жніўні 1918 г. пад г. Нікалаеўск (цяпер г. Пугачоў у Саратаўскай вобласці Расіі). «Выдатны быў артылерыст, першым жа снарадам трапіў у цэль», – гаварылі пра яго ветэраны. Начальнік дывізіі В. Чапаеў з камісарам Д. Фурманавым высока цанілі яго мужнасць і здольнасці.

У 1919 г. – камандзір лёгкага артылерыйскага дывізіёна ў складзе дывізіі. Разам з камандзірам другога дывізіёна, у будучым Героем Савецкага Саюза М. Хлебнікавым, унёс істотны ўклад у поспех чапаеўцаў пры вызваленні г. Уфа і ўсёй уфымскай аперацыі. Потым К. Рапецкага прызначылі начальнікам усёй артылерыі 25-й дывізіі, у яго распараджэнні знаходзілася ўжо да шасці лёгкіх і цяжкіх артылерыйскіх гарматаў. На гэтай пасадзе Канстанцін Сцяпанавіч знаходзіўся да канца 1920 г. Ён забяспечваў агнявую падтрымку адважнай пяхоты і ўдалай коніцы ў жорсткіх сутычках з уральскімі белачэхаў, у вызваленчых баях на Украіне супраць польскіх інтэрвентаў.

Пасля грамадзянскай вайны ў 1921 г. вярнуўся ў родную вёску, якая ўжо адышла да Польшчы, гаспадарыў на зямлі свайго бацькі, потым ажыўся і працоўвай свой уласны надзеі. Сялянін сход в. Губінка абраў яго салтысам (вясковым старшым). У выніку вызваленчага пахода Чырвонай Арміі (верасень 1939 г.) вёска адышла ў склад Беларускай вобл. Беларускай ССР. 8 лістапада 1939 г. Рапецкі быў арыштаваны супрацоўнікамі НКВС і ў 1940 г. памёр. 7 студзеня 1976 г. рэабілітаваны.

(Па матэрыялах нарыса «Чапаеўца» у кнізе «Памяць» Гродзенскага раёна)

Канстанцін ГАЙДУКОВ,
Барыс МАЦВЕЕВ, Э. Віцебск
(Працяг будзе)

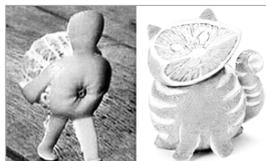

У другой радзе першы злева Канстанцін Рапецкі

Мандарынавы смак Новага года

Мандарыны – бадай што самая зімовая і навагодняя садавіна. Цяпер на прылаўках іх шмат, і, каб выбраць добрыя, трэба ведаць наступнае:

1. Спачатку звярніце ўвагу на цэдру мандарынаў: колер мусіць быць аднолькавым і насьвечаным, сам мандарын – пруккім.

2. Смак залежыць і ад краіны паходжання: мандарыны з Марока вельмі салодкія, з тон-

кай лупінай, лёгка чысцяцца, без костачак. Турэцкія – з кіслінкай і абіраюцца блага, у іх шмат костачак. Іспанскія – салодкія і сакавітыя, костачак у іх амаль няма, лупіна тоўстая, але лёгка здымаецца.

3. Можна сустрэць і «сваякоў» мандарына. Клемянцін – гэта гібрыд мандарына і апельсіна-каралёк, сакавіты і салодкі, ярка-аранжавага колеру, доўга захоўваецца. Мінеола – гібрыд грэйпфрута і мандарына. Па форме крыху падобны да ігрушы, ярка-аранжавага колеру з чырванню.

4. Каб мандарыны доўга захоўваліся і не паваліліся, трэба трымаць іх у халадзільніку, але без поліэтыленавага пакета – каб дыхалі.

Мандарынавы пірог з ёгуртавай заліўкай

Прапануем вам сёлетняй зімою ўжываць мандарыны не толькі свежымі, а спячы з імі пірог.

Для цеста спатрэбіцца: 180 г масла, 1 шчопаць солі, 1 шчопаць цукру, 80 мл вады, 2 ч.л. яблычнага воцату, 270 г мукі.

Для ёгуртавай заліўкі трэба: 8 мандарынаў, 2 яйкі, 200 г цукру, 360 мл натуральнага ёгурту, 2 ст.л. крухмалу, ванілін.

Рыхтуем цеста. Воцат змяшчаць з халоднай вадой і паставіць на 10 хвілінаў у маразілку. Халоднае масла парэзаць невялікімі кавалкамі, нажом пакрышыць масла і муку з соллю і цукрам да крошкі. Пакрыху дадаваць халодную ваду з воцатам і сабраць цеста ў шар. Пакласці ў халадзільнік на 30 хвілінаў. Потым цеста раскатаць паміж 2 слаямі пергаменту, пакласці ў форму.

Рыхтуем заліўку для пірага. Яйкі ўзбіць з цукрам і ванілінам да белай масы. Дадаць ёгурт і працягваць узбіваць. Усыпаць крухмал і ўзбіць да аднароднасці.

Мандарыны аббраць і раздзяліць на долькі. На цеста выліць заліўку і раскласці мандарынавыя долькі.

Выпякаць у разагрэтай да 200°C духоўцы 40-45 хвілінаў і пасля таго як пірог зарумяніцца, можна паменшыць тэмпературу да 180°C. Гатовы пірог астудзіць у форме і перакласці на талерку. Разразаць пірог лепей пасля таго, як ён астыне, для гэтага можна паставіць яго ў халадзільнік.

Падрыхтавала Ніна КАЗЛЕНЯ

Гумар са старой падшыўкі

Высокая плата (аўтэнтычна)

На беларускім аматарскім спектаклі ў Вільні.
– За вешалку, грамадзяне, паўзалатоўкі належыцца.
– Паўзалатоўкі?! Ды мае паліто і паловы гэтага не варта!

Добрая дачка

– Мама, паднясі за мной кніжкі ў школу. Хай людзі думалі, што мы трымаем служанку.

Ён – не чалавек

У часе калядных святаў на балі ў клубе адна пані, памыліўшыся, падумала на пана, які стаяў пры дзвярах, што гэта лёгкай, сказала:

– Чалавек, дайце мне шклянку вады з лёдам!
А пан ёй адказвае:
– Выбачайце, я – не чалавек!

Па праву

– Ідзі, таварыш, пагуляй трохі – сёння ж свята!
– Не, братка, я закон абмінаць не буду. У свята піць і гуляць не дазволена. У рабочы дзень загуляем!

(З савецкага гумару)

На судзе

Селянін у спрэчцы з абшарнікам Ёдкам назваў яго сабакам. Той падаў у суд і паставіў сведкаў.

На судзе судзя кажа да селяніна:

– Вы абвінавачваецеся ў тым, што сказалі на пана Ёдку – пёс.

На гэта селянін абураны да п. Ёдкі:

– Сабака ты, сабака, калі ж я на цябе казаў пёс?!

Чорт знае што такое!

Маскаль, пабыўшы ў Польшчы, вярнуўся ў Маскоўшчыну і апавядае:

– У палякаў дзіўная мова. Усё ў іх на пан. Туфаль у іх – пан-туфаль, чулок – пан-чоха, а ложка у іх зусім няма: у ложках яны спяць, а краватка яны на шыю павязваюць. Чорт знае што такое!

У доктара

– Пане доктар, што мне рабіць? Жонцы што раз усё горай і горай робіцца.

– А як жонцы п'яўкі, дапамаглі?

– Не зусім. Тры п'яўкі з'ела, а больш ніяк з'есці не можа.

З публікацыяў заходнебеларускага часопіса сатыры і гумару «Маланка», № 10 за 30 снежня 1927 года

¹ Лакей («КГ»)

² Krawat – гальштук («КГ»)

Адказы на крываганку, змешчаную ў № 47

Уздоўж: 1. Пагода. 3. Лісток. 6. Згряя. 8. Волат. 12. Гаспадар. 14. Попрадкі. 15. Ага! 16. Золата. 18. Свіння. 21. Заваук. 22. Бычок. 23. Камар. 24. Вадапой.

Упонара: 1. Паз. 2. Ода. 4. Сто. 5. Кот. 7. Расол. 9. Ладан. 10. Адказ. 11. Спуск. 13. Развод. 14. Паклён. 16. Зубы. 17. Абое. 19. Ддал. 20. Ядро.

Сакрэты без падмана ад Бурсава Івана

Словы склаў я з мэтай У КНІЖЫЦУ ГЭТУЮ

Казкі тут як на падбор. Іх прыдумай мудры бор, а я,

на пажытак, запісаў у шывтак – разам з прыказкамі, каламбурамі, дражнілкамі няхмурымі. Слухайце-чытайце і ў бор завітайце! ТССС!

Прыказка ЗАГАДКА,

дзе ўсё каратка і гладка Рванулі бабры стрымгаляў з гары. Па імху, па глыжу, а куды – не скажу. Калі ўсё пранісана дайна – казка гучыць звячына... Сакрэты трымае – тайна!

Прыказка Пра пейніка і барана

Ра-на Ра-на! Смела на вожыка ўсеіся баран – пейніку ён выхвалюся як пан: – З ночы – як з донца – клічаш ты сонца? Бойся, бо раніца – аб дзюбу параніцца... А певень, дзівак, –

не глядзіць на явак, ад песняй яго і сонейку ўсмак. Ведаў баран, хто без пейна прычынацца навучаны... Ды вось казка-прыдумка – ЖЫВУЧАЯ...

Прыказка-СВАЯЧКА,

якую прынесла качка Трусікі зайцу ў хваёвыя далі на дзень нараджэння кавун прыслалі. Згравасціўся ўвесь белавежскі народ: – Вось гэта плод! – Дзе знайсці агарод? – Ну і ну-пыш-ка! – Шыш-ка... Мядзведзь ушчыкнуў непрыкметна лісу: – Прывіць бы такія на нашу расу – хапіла б на ўсіх яды! Былі б атаўсцельмі я і ты... Камар запярэчыў: – Паслухаць вас мне балесна – ад ягад такіх і ў кустах стала б цесна! Сярод звяроў і сёння,

як мудрасці сястра, вельмі паважаяцца думка КАМАРА... Ура-а-а!!!

Заяц частуе морквай сяброў

– Добра бзе ваўка мне ў лесе – брудны ён, і зубы злыя. Ешце, зайцы, колькі ўлезе:

Фота Наталі КУЦЮНЫЧ

бзе ваўка і мы сытыя!

Вожык у недаштытым жупане Хай жупан не ўсім раўна, ён для вожыка – браня.

Бо найкруг абновачкі – вострыя іголачкі. У жупан, пан, апрануся, – і Страшыдлу не збаюся!

Пераклад з рускай мовы Сяргея ПАНІЗЬНІКА

Студзень

Лівонская (Инфлянцкая) вайна 1558 – 1583 гг., вайна Маскоўскай дзяржавы з Лівонскім ордэнам, ВКЛ, Рэччу Паспалітай і Швецыяй за Лівонію (Инфлянты) – 460 гадоў з пачатку.

«Роднае слова» (Мінск; 1988), штомесячны навуковы і метадычны часопіс Міністэрства адукацыі Рэспублікі Беларусь – 30 гадоў з часу выдання першага нумара.

1 – Дарохін Уладзімір Васільевіч (1948, Слонім), кампазітар, педагог, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі – 70 гадоў з дня нараджэння.

1 – Сітніца Рыгор Сямёнавіч (1958, Петрыкаўскі р-н) – графік, паэт, публіцыст; з 2013 г. – старшыня ГА «Беларускі саюз мастакоў», узнагароджаны медалём Ф. Скарыны – 60 гадоў з дня нараджэння.

1 – Ткачоў Васіль Юрэвіч (1948, Рагачоўскі р-н), пісьменнік, драматург, публіцыст, лаўрэат прэміі Федэрацыі прафсаюзаў Беларусі (2011) – 70 гадоў з дня нараджэння.

2 – Лярэкі Пётр Аляксеевіч (1918, Чавускі р-н – 2013), вучоны-географ, краязнаўца, педагог, аўтар першага ў Беларусі падручніка для школ па прыродазнаўстве, выдатнік народнай асветы Беларусі і СССР, заслужаны настаўнік Беларусі – 100 гадоў з дня нараджэння.

3 – Бардовіч Анатоль Майсеевіч (1928, Дзяржынскі р-н), мовазнаўца, педагог, заслужаны работнік вышэйшай школы Беларусі – 90 гадоў з дня нараджэння.

3 – Зайцаў Яўген Аляксеевіч (1908 – 1992), жывапісец, народны мастак Беларусі, член-карэспандэнт АМ СССР, узнагароджаны ордэнамі Працоўнага Чырвонага Сцяга, «Знак Пашаны» (двойчы), Дружбы народаў – 110 гадоў з дня нараджэння.

3 – Нарбут Казімір (свецк. Данила; 1738, Лідскі р-н – 1807), мысліцель-асветнік, прадстаўнік эклектычнага кірунку ў філасофіі эпохі Асветніцтва ў Беларусі і Літве – 280 гадоў з дня нараджэння.

4 – Іваноў Валерыі Кірылавіч (1948, Глуск), кампазітар, педагог, народны артыст Беларусі, заслужаны дзеяч мастацтваў Беларусі, лаўрэат прэміі Ленінскага камсамола Беларусі (1978) – 70 гадоў з дня нараджэння.

5 – Бархаткоў Ігар Антонавіч (1958, Мінск), жывапісец, лаўрэат спецыяльнай прэміі Прэзідэнта Рэспублікі Беларусь (2009) – 60 гадоў з дня нараджэння.

Што заканчвае снежань?

Уздоўж

1. Снежань ... старое гора канчае, новаму году новым шчасцем дарожку сцеле (прык.). 9. Снежань ... на вокнах размалёўвае (прык.). 10. Бясспрэчная ісічна. 11. Журба. 12. Карціна на палатне, што пастаянна займае ўчастак сцяны. 13. «Падае снег, быццам квецень густая, // Быццам над горадам ... адвітае». З верша М. Мאלяўкі «Падае снег». 14. Востраў у Інданэзіі. 17. «... ідзе, мароз трашчыць, // Цяжка птушкам бедным жыць». З верша М. Сазончыка «Госці». 18. Студзятая маса, якая атрымліваецца пры варцы мяса, рыбы. 23. ... з раніцы пішчаць – будзе мароз (прык.). 24. На Ганкі сядайце на ... (прык.); прысьвятка Ганна адначалі 22 снежня. 25. Даволі холадна.

Упоперак

1. «Мароз – ... і, пыху поўны, // Узносіць слуп на неба роўны». З паэмы Якуба Коласа «Новая зямля». 2. Штучнае ператварэнне снегу ў вадку. 3. Тое, што здзіўляе сваёй незвычайнасцю. 4. Снежань зіму пачынае, а ... канчае (прык.). 5. Белы снег, ды не ... добры зяць, ды не сын (прык.). 6. Зямельная мера ў некаторых краінах. 7. Утварэнне лёду з пачаткам зімы. 8. Калі першага снежня ... – пагодная і ранняя будзе вясна (прык.). 15. Буйная марская рыба. 16. «Снежань. ... Снегіры. // Сані шпарка імчацца». З верша Ю. Швунова «Снежань. ... Снегіры». 19. Закончаная частка спектакля. 20. Рака, прыток Нёмана. 21. Грунт пад вадой вадаёма. 22. Хвойнае вечназялёнае дрэва.

Склад Явон ЦЕЛЕШ

1		2		3		4		5		6		7		8
				9						10				
11												12		
													14	
			13											
15														16
17													18	
						19			20		21		22	
23										24				
													25	

Сябры! Наступны нумар газеты выйдзе 12 студзеня 2018 г. Радасных святаў і добрага адпачынку! Да сустрэчы.

Малая краязнаўчая энцыклапедыя

(Пачатак у № 1 за 2003 год)

ПАРОДЫЯ (заканчэнне артыкула). Аповесць П. Місько «На зачараваным востраве, або Баба Яга – Залатая Нага» – вострая пародыя на некаторыя дэтэктыўныя творы. Элементы пародыі ёсць у сатырычнай аповесці Р. Семашкевіча «Бацька ў калаўроце». Сустрэкаюцца пародыі на прамоў, рэпартаж: Барадуліна «Я за грыбы!» (прамова ўпаўнаважанага па нарыхтоўцы і транспартаванню грыбоў), Юрчанкі «Рэпартаж» (на У. Нядзведскага); на паэтычныя, празаічныя і драматычныя творы: Юрчанкі «Бульбе не дамо загінуць» (на І. Навуменку), «Па дарозе ў Стараград» (на Я. Леўцу); на крытычныя працы: Юрчанкі «У глыбіні відэочасцяў» (на М. Яроша), «Асацыяцыя дысацыяцыі» (на А. Яскевіча), «У вяршынях даследчасці» (на М. Мушынскага) і інш. Шмат пародыяў друкуецца ў перыядычным друку на старонках гумару і сатыры.

ПАРОМ, перавоз – плывучы мост для пераправы людзей, жывёлаў і грузаў з аднаго берага ракі на другі. Як спецыфічнае грузапасажырскае судна вядомы з ранняга ся-

рэднявечча на ўсіх буйных раках – Дняпры, Прыпяці, Нёмане, Дзвіне ды інш.

Складаецца з плывучай апоры і платформы з поручыямі. У якасці апоры служылі 2 – 3 вялікія выдзеўбаныя лодкі (дубы, чайкі). Упоперак іх клалі дубовыя бэлькі і насцілалі памост з тоўстых дошак, якія прыбівалі цвікамі да бэльк. Часам платформу замацоўвалі на памосце з дубовых дыляў (у гэтым выпадку не было апоры з лодак). Па абодвух баках парома рабілі бар’ер, поручні. Звычайна паром меў плошчу 50 – 100 м²

і мог змясціць 8–10 адна-, параконных вазоў. На Тураўшчыне вядомы старажытны тып парома карытападобнай формы, без плывучай апоры. Уз’язджалі на паром і з’язджалі з яго па нахіленых мастках. Рухаўся ён звычайна пры дапамозе каната ці металічнага троса, працягнутага праз блок, замацаваны на бар’еры, і прывязанага да слупоў на абодвух берагах ракі. У веснавым паводку, у час разліву рэк паром кіраваўся доўгімі шатамі (ялінамі) на мелкаводдзі, а на глыбокім фарватэры – з дапамогай вялікага вяжла (дрыгаўкі). У Рэчыцкім Палесці лодчану, які кіраваў паромам, дапамагалі некалькі рабочых. На Дняпры і Прыпяці раніей вясной (пасля крыгаходу) ролю парома выконвалі вялікія лодкі (дубы) на вёслах. Напр., чарнабыльскі дуб (даўж. да 12 м, шырыня да 2 м) мог адначасова перавесці 1 – 2 грузаныя фурманкі з конямі. У XIX – пач. XX ст. паромы трымалі перавозчыкі за пэўную плату, якую бралі грашма, збожжам і інш.

Паромны пераправы існуюць і ў наш час, але паром значна ўдасканалены: апорамі служаць металічныя пантоны, рух ажыццяўляецца з дапамогай цягачоў (кацераў). Зрадку захаваліся і традыцыйныя – на металічных лодках і з тросам на блоку.

Стары паром на рацэ Сож

